

MIKSI SINÄ ET HYMYILE?

Ei ole helppoa saada uusia ystäviä.

Etenkään silloin, jos on arka ja hiljainen, omiin ajatuksiinsa kääntynyt ja koko olemukseltaan hieman kömpelö.

Siksi minä haroin hermostuneena hihansuitani tavatessani ensimmäistä kertaa erotuomari Timo Favorinin.

Olin runokirjojeni jälkeen ajatutunut perin kummalliseen tilanteeseen, kirjoittamaan kertomusta urheilulajista, josta en tiennyt yhtään mitään.

Minulle oli kerrottu, ettei Timo Favorin koskaan hymyillyt julkisesti. Hänen maneereihinsa kuului vakavaeleinen kylmäkiskoisuus sekä vähäsanainen ja totinen tapa olla olemassa. Se kaikki kuulosti minusta varsin oudolta. Favorinin tavaramerkiksi muodostunut vihainen perusilme herätti kuitenkin mielenkiintoni, siinä missä hänen typerältä tuntuva ammattivalintansakin. Miksi kukaan haluaa vapaaehtoisesti mennä toisten haukuttavaksi? Tai toisaalta: miksi kukaan päättää olla hymyilemättä? Miksi kukaan haluaa ehdoin tahdoin tehdä itsestään synkän ja vakavamielisen hahmon, jonka totisuus on omiaan karkottaakseen ilon luotaan?

Ajatus tuntui järjettömältä. Erityisesti kaltaiselleni ihmiselle, joka on tahtomattaan ollut koko elämänsä ajan hyvin totinen.

Aamuna, jolloin Suomi oli sadan vuoden ja yhden päivän ikäinen, istuin Hatanpään koulun aulassa hermostuneena hihansuitani haroen. Tunnistin Timon hahmon jo kaukaa. Luokseni käveli vähäeleinen, vakavakasvoinen mies, joka puristi kättäni kuin armeijan kurista nauttien. Sanaakaan sanomatta minä

seurasin häntä ja yritin olla kompastumatta omiin jalkoihini. Tunsin itseni typeräksi.

Olin tehnyt ehdottoman päätelmäni Timosta jo ennen ensitapaamistamme: tuo mies ei koskaan tulisi ymmärtämään minua, enkä minä tulisi koskaan ymmärtämään häntä. Mitä vähemmän vaikuttaisin taivaanrantoja maalailevalta humanisilta tai runoilijalta, sitä paremmin me selviäisimme tästä kiusallisesta kohtaamisesta.

Olin varannut haastattelullemme aikaa kaksi tuntia. Onneksi olin väärässä. Seitsemää tuntia myöhemmin istuin yhä pienen opettajanpöydän toisella puolen kuuntelemissa Timoa.

Jostakin syystä olin ensimmäisen kymmenminuuttisen jälkeen lakannut pelkäämästä tuota ihmistä, joka kysymyksiini vähäsanaisesti vastaten alkoi lause lauseelta saada inhimillisempiä piirteitä. Seitsemän ja puolen tunnin aikana me keskustelimme elämästä, peloista, lapsuudesta ja aikuisuudesta, vastuusta ja taiteesta. Niin, Timo Favorin oli kovin kiinnostunut ymmärtämään myös minun ammattiani, sekä luovan alan haasteita suhteessa matemaattisiin probleemeihin. Jääkiekosta me emme tainneet puhua paljoakaan.

Hyvin nopeasti ymmärsin, kuinka monisävyinen tuo muutoin niin sävytön, vakavamielinen ja hymyilemätön mies lopulta oli. Oikeastaan Timo Favorin oli kaikkea muuta kuin jääkiekkokaukalon erotuomari. Ennemmin hän oli tarkkailuluokan ja joustavan perusopetuksen opettaja, matemaatikko ja analyytinen pohdiskelija. Juro kyllä, mutta pohjimmiltaan avoin myös kaltaisilleni ihmisille.

Kun keskustelumme viimein tuli päätökseen, oli ulkona jo alkanut hämärtää. Valokuvasin Timon artikkeliini koulun välituntikellon edessä. Kameran takaa tarkastelin edessäni seisovaa miestä, joka asettui luontevasti tavanomaiseen asentoonsa, venyttäen leukaperiään vakavaan katseeseen, josta oli tullut vuosien saatossa hänen tavaramerkkinsä.

– Minulle kerrottiin, ettet koskaan hymyile kuvissa. Koska sinä aiot hymyillä? kysyin.

– Myöhemmin. Sitten kun työ on tehty, Timo vastasi.

Me ihmiset etsimme kipeästi vastauksia, vaikka toisinaan meidän olisikin syytä etsiä kysymyksiä. Toisinaan yksi yksittäinen kysymys voi avartaa omaa ymmärrystämme yhtä suureksi ja ihmeelliseksi kuin ihminen edessämme.

Siitä syystä haluan kirjoittaa tämän tarinan niin kuin sen kerran sain kokea.

Olen kerännyt yhteen erilaisia kertomuksia ja keskusteluja kuin muistutuksena siitä, kuinka tärkeää on olla myös eriävää mieltä. Tästä syystä olen jättänyt moniin kertomuksiin oman näkemykseni. Onhan minun ja Timon ymmärryksen välissä paitsi sukupuolen ja sukupolven, myös aatteiden kuilu.

Olkoon kirjani tarina kansan rakastamasta urheilulajista, joka Timon tutkivan katseen alla eli ja kehittyi, tuon liki neljännesvuosisadan kestäneen elämänuran aikana.

Kirja on tarina suomalaisista kaupungeista, joiden lävitse hän viikosta toiseen ajoi, sekä ihmisistä, joita hän matkansa aikana kohtasi. Niistä, jotka häntä ymmärsivät, ja niistä, jotka eivät.

Kirja on tarina pienistä ihmisistä, jotka ponnistivat kohtuuttoman vaikeista lähtökohdista ja tapasivat nuoruuden taitekohdassaan hymyilemättömän miehen, jonka vakavamielinen ja analyttinen maailmankuva oli vaikuttava heihin, aivan kuten se minuunkin vaikutti.

Ja ennen muuta – kirjani on tarina siitä, kuinka vaikeaa ja kaunista on olla ihminen.

Toisinaan ihmisen ymmärtämiseen tarvitaan vain yksi kysymys.

Tämä tarina saa alkunsa hetkestä, jona minä esitän Timo Favorinille sen, mikä omaa mieltäni askarrutti.

Miksi sinä et hymyile?

KAUDEN ALOITTAVAT KUNTOTESTIT

Maailma näyttää pieneltä, kun sitä katsoo Pispalan mäeltä.

Talot ovat kuin tulitikkurasioita, ja Näsijärven takaa taivaita kohden nouseva Näsinneulakin on kapea kuin kuulakärkikynä.

Minulla on ollut tapanani palata tänne aina ollessani murheellinen. Harjun puupenkistä on tullut suruni jakava rippipenkki, jonka kaiteeseen polveni nojaten olen saanut kirjoitukseksi kymmeniä sivuja siitä, mikä mieleni ajaa murheeseen. Kiivastuneena olen taitellut suttuiset ruutupaperit piiloon muistikirjani väliin, jotta voisin vielä joskus palata tänne ja tehdä suruistani selvää. Ajatuksissani olen kuvitellut vielä kerran heittäväni kaikki nämä ruutupaperit alas harjun rinteeltä, puiden ja puskién täyttämään sohjoon, missä ne hiljalleen, lukuisten sateiden ja maahan laskeutuneiden lumimyrskyjen alla maatusivat osaksi Pispalan puiden juuria. Tavoittamattomiin kaikelta siltä, minkä me ihmiset voimme nähdä ja ymmärtää näkevämme. Tänne minä haluan tarinoideni kerran päättyvän.

Tänään me istumme vakiopenkilläni, minä ja Timo Favorin.

Vaikka kesä on vasta aluillaan, painaa mieltämme jo syksyn vääjämätön taakka.

Timo on puolta vuotta aiemmin ilmoittanut lopettavansa kaksikymmentäkaksi vuotta kestäneen liigauransa. *Tuhannesta poikki*, kuten hän itse sen minulle kertoi. Tuon Runoudesta lajiin-artikkeliin kirjoittamani lauseen kautta hän toi lopettamispäätöksensä ensi kertaa julkiseksi. Toisinaan totuus katoaa tarinan taakse.

Tuhannes, ja viimeinen, peli sijoittuu pian alkavan kiekko-kauden loppupuolelle. Hakametsän kotikaukalon paikallispeleihin, jossa Timo haluaa lopettaa uransa.

Mutta jotta Timo voi viheltää vielä viimeisen, uransa päättävän liigakauden, on hänen suoriuduttava tuomarille pakollisista kuntotesteistä.

Tänä vuonna testit järjestetään valvotusti Pajulahden urheilupistolla Nastolassa. Moniosaisessa kuntotestissä kartoitetaan tuomareiden fyysinen kunto ja karsitaan tarvittaessa joukosta ne, joilla ei ole vaatimustason mukaista urheilullista kestävyyttä.

Timo katselee muualle, pyörittää päätänsä ja saa viimein sanotuksi:

– Mulle tulee viisikymmentä vuotta mittariin vuoden päästä. Siellä kuntotestissä mä kilpailen 25-vuotiaiden jätkien kanssa. Sellaisten Anssi Salosten, jotka ovat täysiä atleetteja. Niihin verrattuna olen todella vanha, Timo sanoo.

Mitä pidemmälle kevät on edennyt, sitä hermostuneempi hän on. On, vaikkei sitä myönnäkään.

– Olen nyt reenannut kaksi kuukautta putkeen, päivittäin. Kesäloma menee tässä. Lomamatkoja ei ole tehty. Eikä tehdä.

Harjun toisella puolella on tyyntä. Vesi liikkuu vain hiljakseen, *aallon alla aalto uus*. Kaiken tämän keskellä me istumme vaitonaisina. Viimein Timo puistelee päätään toistamiseen.

– Vittu mä teen kaikki asiat vielä viimeisen päälle. Ja haluan tehdä. Haluan lopulta olla ylpeä siitä, että vielä onnistuin tässä.

Lävitse kesän on Timo harjoitellut tulevaa kauttansa varten. Hypännyt vauhditonta pituutta, kiduttanut reisiään koulun kuntosalin jalkaprässissä ja loikkinut kotipihassaan mittanauhan puolelta toiselle. Tampereen urheiluhierojakoulun rehtori on kannustanut häntä lävitse kesän, valmentanut ja ohjannut tuomarikonkaria vielä viimeiseen puristukseensa.

– Eikä pidä unohtaa luistelemista. Vaikka luisteleminen sujuukin luonnostaan, on sekin taito, jota tulee pitää yllä. Myös

kesäisin. Tuomareiden vastuulla on hoitaa omat harjoituksensa, myös luistelemisen osalta. Meille ei ole omia jäävuoroja, joten jokaisen täytyy itse etsiä itsellensä paikka, jossa pääsisi kesäisin jäälle. Siinä ei auta muu kuin lähteä kiertelemään halleja ja anella, josko pääsisi hetkeksi luistelemaan. Itse kävin Valkeakosken Kiekko-Ahmojen b-junioreiden harjoituksissa kysymässä heidän valmentajaltaan, josko sinne mahtuisi yksi tuomarikin sekaan. Hän antoi luvan, ja minä tein omia harjoitteitani toisessa päässä, joukkueen treenatessa vastakkaisessa. Liigatason tuomarina toimiminen vaatii omistautumista asiallensa. Tässä tapauksessa se tarkoittaa myös sitä, että pitää ajella ympäri Pirkanmaata kyselemässä, pääsisikö luistelemaan.

Ajatus hymyilyttää minua. Myös ne, jotka ovat tehneet elämänuransa saman työn parissa, joutuvat vielä viimeisinä kuukausinaankin todistamaan ammatillisen osaamisensa.

– Oletko koskaan miettinyt mitä tapahtuu, jos et pääsekään kuntotesteistä lävitse?

Timo miettii vastaustaan.

– Olen laskenut, että kahdeksankymmenenviiden prosentin todennäköisyydellä pääsen. Se perustuu todennäköisyyksiin ja tämän hetkisiin kuntotesteihini koti- ja harjoitteluoloissa.

Minua hymyilyttää. Matemaatikko on matemaatikko jopa silloin, kun tunteiden kuuluisi ottaa valta tiedolta.

Numeroistahan tässä kaikessa on kyse. Tasaluvusta. Luvusta 1 000. Timo on ehdottoman tarkka siitä, että hänen uransa on päätyttävä matemaattisesti miellyttävään tasalukuun. Edellisen kauden loputtua lukema jäi 963 otteluun. Jo tuolla lukemalla hän oli eniten liigapelejä viheltänyt päätuomari.

– Tuleeko sinulle lisäpainetta siitä, että tämän on määrä olla viimeinen kautesi?

– Ei se johdu viimeisestä kaudesta. Se johtuu siitä tuhannesta.

– Oletko sinä tehnyt luvusta itsellesi vankilan?

Timo miettii hetken.

– En tiedä onko se vankila. Tuskin. Mutta minun kohdallani on uran lopettamisesta puhuttu jo muutamia vuosia. Olen itsekin tehnyt mentaalisesti tuota lopettamista jo ainakin kolmen vuoden ajan. Keväällä 2017 vihelsin yhden urani parhaista kausista ja kaikki meni hyvin. Sain olla mukana kauden loppuun asti. Voi olla, että tuo onnistunut kausi toi minulle nämä kaksi lisäkautta. Ei tuhat ole vankila. Se on ennemminkin järkevä maali. Tavoite.

– Mutta toisinaan tavoitteen ja vankilan raja on hiuksenhieno. Mistä sitä tietää, haluaako jotakin asiaa todella paljon, vai onko se vain pakkomielle? minä kysyn.

Istumme jälleen hiljaa.

Olen hiljalleen alkanut ymmärtää, millaisella tavalla suomalainen tuomarijärjestelmä toimii. Tuomareiden menestystä mitataan monilta osin otteluiden määrillä, olympiakomennuksilla, sekä kauden päättävillä kannupeleillä. Tuomarien keskinäinen kilpailutilanne alkaa jo kauden ensimmäisestä harjoituspelistä.

Vaikka Timo on ehdottoman varma uransa lopettamisesta tuhannenteen peliin, tunnen minä huolta tämän päätöksen tuomasta painolastista. On vaikeaa omaksua uutta identiteettiä, mikäli on vuosikymmenten ajan toiminut samassa pestissä. Määrittynyt aina samaksi ihmiseksi.

– Oletko aivan varma siitä, että pystyt lopettamaan?

– Olen. Se on aivan selvä juttu. Ennemminkin ne ovat muut ihmiset, jotka epäilevät päätöstäni. Moni on jo tullut sanomaan, että ei se tuhanteen lopeta. Mutta se on kerran jo painettu: *tuhannesta poikki*. Silloin se todella on tuhannesta poikki.

– Mutta miltä se sitten tuntuu, lopettaa kaikki? Oletko antanut itsellesi luvan tuntea haikeutta?

– Kyllä siinä varmasti tulee olemaan kaihoa mukana. Etenkin silloin, kun kiertää paikkoja vielä viimeistä kertaa. Ehkä sitä lähtiessään katsoo roskiksien paikkaa vielä hieman tarkemmin kuin yleensä.

Pispalan mäki on tavattoman kaunis. Koko kaupunginosa on oma maailmansa, kuin irrallaan kaikesta siitä pahasta ja väärästä, mitä tässä maailmassa väistämättä tapahtuu. Halusin tavata Timon juuri täällä. Paikassa, johon olen niin usein paennut suruja ja pelkojani.

Ja nyt me istumme tässä, elämiemme taitekohdassa, Pispalan mäen yllä. Minun on määrä käydä sisään pelottavaan urheilumaailmaan, josta en itse vielä tiedä mitään. Maailmaan, josta Timon on nyt vuosikymmenten jälkeen määrä siirtyä pois, juuri kun minä astun sisään. Me molemmat seisomme ovenraossa, emmekä vielä voi vielä ymmärtää näkemäämme.

– Kuule, mitä jos me palaisimme tähän samaan paikkaan sitten, kun olet viheltänyt viimeisen pelisi?

Timo nyökkää. Siirtämättä katsettani pois järven takana aukeavasta loputtomuudesta, kysyn kuin huomaamattani:

– Mitä luulet, olemmeko me silloin eri ihmisiä?

– Varmasti olemme, Timo sanoo.

– Mikä meissä on muuttunut?

– Ehkä me pohjimmiltamme olemme samoja kuin nyt. Mutta ihmisinä jokin saattaa meissä muuttua. Joitakin uusia särmiä on ehkä tullut, ja jotakin vanhaa kulunut pois. Mitä tulee tämän tarinan kirjoittamiseen – se kaikki tulee olemaan vähän kuin jääkiekkokausikin. Ylämäkiä ja alamäkiä, tuskaa ja kiukkua, ja ehkä siellä muutama onnistuminenkin on joukossa. Mutta jos jokin on varmaa, niin se, että me tulemme väistämättä kohtaamaan sellaisia asioita, joita emme voi vielä edes kuvitella.

Tavatessani Timon ensimmäistä kertaa pääsin seuraamaan hänen pitämänsä oppituntia. Mieleeni on painunut, kuinka Timo kirjoitti liitutaululle sanat: ”Ihon tehtävä on suojata sisäelimiä ulkopuolisilta iskuilta”. Tämän tehtyään hän käski oppilaitaan kirjoittamaan samat sanat vihkoonsa.

Tuossa hetkessä minä ymmärsin, mistä Timo Favorinin vakavamielisyydessä on kyse.

Kertoessani hänelle pelkääväni lähes kaikkea, neuvoi Timo minua kasvattamaan paksumman nahan. Vain sillä tavalla ihminen selviää toisten ihmisten ilkeydeltä. Niiltä lauseilta, joita erotuomarit kuulevat elämässään päivittäin.

Puolta vuotta myöhemmin me istumme Pispalan mäellä, valmiina aloittamaan hänen elämänsä viimeisen jääkiekkokauden, sekä kertomuksen, jonka loppua emme vielä kumpikaan tiedä valmiiksi. Voihan olla, että kaikki päättyy yhteen loukkaantumiseen, tai siihen, etten minä enää löydä oikeita sanoja.

Nousemme ylös ja lähdemme molemmat omiin suuntiimme.

Mutta juuri kun tiemme ovat erkanemassa, tulee mieleeni vielä yksi kysymys.

– Kuule, miten sinä neuvoisit minua? Olen astumassa ihan uuteen ja minulle vieraaseen maailmaan, enkä voi väittää, etteikö siitä kirjoittaminen pelottaisi minua hieman. Millaisen neuvon sinä antaisit minulle?

Timo astuu muutaman askeleen edemmäksi, kääntyy ja lausuu harkiten:

– Olet jo puolessa vuodessa kasvattanut itsellesi paksumman nahan. Mene ja käytä sitä.

Ennen kauden alkua saan tekstiviestin. Timo on läpäissyt liigatuomareilta vaadittavat testit.